

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան հաճ. 180 դր.
Վեցամսեայ ,, 100 ,,
Գնառուաց համար Տարեկան հաճ. 200 ,,
Վեցամսեայ ,, 100 ,,
Մեծ քիւրճ 2 դր.
Օրաբերք 20 փր.

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Ծանոցմանց տողը մ. զ. տ. 3-ին հ. 2-րդ.
3 դր. երկու անգամի համար 2 դր.
Դուրս գացած լրագրաց համարը ծանոց. քր. Խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրաց վերաբերեալ համակ կամ որ. եւ իցէ գրութիւն Խմբագրութեան՝ Տնօրէնին պիտի ուղղուի. եւ մանաւ ծանոց. քր. Խմբագրութեան վրայ է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Արիւմէն այս շաբթու եկած լուրերն անշան են և նոր կռուի ձայն չկայ. Բուռնի տ'Օւխանին տուած նաւամարտի լուրն ալ մեծ կարեւորութիւն մը չունի. Հերնանտի շոգեւ նաւներուն ընկողնը կամ փախչելը յայտնի չէ, իսկ օսմանեան նաւերն անհետ նաւահանգիստը դարձեր են. Բայց այս անշան նաւամարտը միայն մէկ բան մը կը հաստատէ, այն է որ թէ և բոլոր կառավարութիւնները՝ Հիւնասիաներն ալ ի միասին առնելով՝ կատարեալ չեզոքութիւն կը պահեն, ապրտամբայ բաղդախնդիր կուսակիցներն ամեն ջանք յանձն կանուռն անոնց օգնութիւն հասցնելու համար. Արիւսպարի յայտնապէս պաշտպան կը կանգնի Հիւնասիայի յերափոխականաց, և Արեւմտեաց ուղղեալ նամակի մը մէջ՝ որ այսպէս կըսէ, « Որձոյն քեզ, Ալլադա՛, քոյր Խտալիդո՛ւ, ապստամբաց խախտոյտաւ լուր և ի նպատակնոց իրեններուն համարութիւնը վառելու համար շատ մը ասոնց նման րացադանչութիւններ կրնէ՛ք Լէվոնի Հերըլի թղթակիցներուն խօսքին նայելով, ապստամբաց մէջ ոչ միայն Արիւսպարեաններ, այլ և զաղղեացի հրամանատարներ ալ կը գտնուին եղեր, ուստի յիշեալ թերթը կը կասկածի որ և ապստամբութեան կայծը մինչև զարուն գաղտնա մնայ, և այն ատեն դարձեալ ուժգնապէս բորբոքի »:

Սակայն ասոնք կրնան անտի երկրորդեր ըլլալ. առայժմ գրեթէ կըզգուցնեն մեծ մասը խաղաղած է. ուստի անցեալ շաբթու Բ. Դուռը հեռագրով իւր ամեն ներկայացուցիչներուն լուր տուաւ թէ ապստամբութիւնը վերջացած է, որպէս զի զայն օտար տէրու-

թեանց ալ հաղորդեն. Այսինքն հաստատէ նաև նաև Փարիզի պաշտօնական Մոնիթօռ լրագիրը, յայտնելով թէ միայն քանի մ'օտարազգի բաղդախնդիրներ կողմն լինուտ կողմերը գիմարութիւնը կը շարունակեն, և կը յուսացուի որ անշուշտ քիչ ժամանակէն անոնք ալ գէշընկեց կըլան.

Արեւելեան խնդիրն այնչափ խռովութեանց սերմեր կը պարուհակէ, որ Ալլադա իրաւամբ կը խորշի զայն յուզելէ. Բայց ինչպէս որ ասի տուած լուրն էր, այս խնդիրը քանի մը կերպարանք ունի, և ամենէն ողջամիտ գաղափարութեան համաձայն է անոր լուրագրողութեան համար 1856 թ. Խաթիբի-Հիւմայունի դործադրութեան մէջ նըկատել. Գերմանական պատերազմէն ետեւ Արեւելեան խնդրոյն վայ ծագած շուկաներն ի դերն ելան. Բայց եթէ չենք սխալու, անցեալ քանի մը ամիսուն մէջ եղած ապրտամբութիւններն առիթ կուտան որ Տաճկաստանի ներքին բարեկարգութեան վերաբերեալ խնդիրներուն լուծումն ուղղութեան առարկայ ըլլայ. Ահաւա նախն չէ ուրեմն որ Արիւսպարեան թուրքները վերջանալէն ետեւ կայսերական կառավարութիւնը ներքին բարեկարգութեանց աւելի ազդու ուղղութիւն մը տայ, և օտար հպատակաց այս երկրն մէջ ի հետ տեղացեաց վաշեալ արտաքոյ կարգի արտօնութիւնները՝ որոց պատճառաւ կարուածտորութեան իրաւունքէ զուրկ են, և ուրիշ ասոնց նման անպատեհութիւնները վերջանան՝ արդէն արուած օրինաց և վերանորոգութեանց կատարեալ գործադրութեանը կամ պէտք եղած նոր կանոնաց և օրինաց հաստատութեանը. Սպարաբարբոս զաղղեական նոր դեսպանին գալուստը կուշանայ, և կարծես թէ Պ. Պուրէ Արիւսպարեան կատարեալ

խաղաղութեանը կ'սպասէ. Արեւի որ Գաղղիա՝ թերեւ Անգլիոյ և ուրիշ տէրութեանց ալ օժանդակութեամբ Տաճկաստանի և եւրոպացեաց մէջ եղած անտեսական յարաբերութիւնները բանաւոր կերպիւ կարգի դնելու համար Բ. Դուռն պիտի աջակցի. Սպասենք ուրեմն որպէս զի տեսնենք թէ այս երթագրութեանց մէջ կը սխալուի՞ր թէ ոչ:

Հեռագրիւն երէկ կը ծանուցանէր թէ գաղղիական զօրքը բոլորովն Հոմէն մեկնել է. Արա՛ւ խօսք մը, բայց ի՞նչ մեծ փորձ Ս. Պապին աշխարհական իշխանութեան համար. Ահա ժամանակը եկաւ որ Պապութիւնը՝ եթէ կըլնայ՝ ինքզինքը պահպանէ. բայց ինչո՞վ. հոգեւոր սատարութիւն, որոց միտի ընդ չի կոյ հիմա աշխարհական դործերու մէջ. կամաւոր զօրքո՞վ, բայց անոնց ալ թիւը սահմանաւոր է, փասն զի Խաթիբ չկրնար ներքի որ աշխարհի վայր դառնաւ բոլոր մղեւածներն ու բաղդախնդիրներն Հոմ լցուին. կաթողիկոսութեանց օգնութեամբ, բայց ահա Հոմէական եկեղեցեաց անդրանիկ զաւակն իր վերջին զենուորը Հոմէն կը հանէ. Աւստրիա հազիւ իր վերջը բուժելու կարող է. Սպանիա իր ներքին խռովութիւններէն կը սարսի. վերջապէս տէրութիւն մը չկայ որ աշխարհական պապութեան բեկեալ նշխարները փրկելու արամադրութեան մէջ գտնուի Ս. Պապին միակ միջոց մը կար, այն է իր ժողովրդեան հաճութեամբ թաւադառնել. Խաթիբ միայն չունի իր վրայ յարձակելու, հեռաւարտ Հոմ ալ կրնայ Ս. Մարինոյի փորձի հասարակապետութեան պէս իր անկախութիւնը պահել, և Ս. Պապին նախագահութեամբ ժողովրդական փոքր պետութիւն մը կազմել. Բայց Ս. Պապին իր օրաբերը շրջապատող ճիգովներն այս

միջոցն ալ անկարելի ըրած են. ուստի հարկ կըլլայ որ կ'ս'մ Ս. Պապն իր հիւնօրեայ աշխարհական թաւադառնութիւնը պահէ և կղերական դուրսեան հոմայեցիները կառավարէ, կ'ս'մ եւ թէ ոչ օտար երկիր մ'երթայ. Եւ ուրիշեան առաջինն անհնար կերելի և երկրորդը հաւանական, ուստի այս պատճառաւ է որ Ս. Պապը դաւաճապէս կը գտնուի գաղղիական զօրքայ մեկնելուն վրայ, և կըսէ որ աշխարհ երթալէն ետեւ յերափոխականները Հոմ պիտի մանեն. Օտար մանալի՝ կառավարութիւն, որ անոնց օտար սուլաններու օգնութեան չկրնար ապրիլ, բայց և այնպէս իր երկրաւոր դաւապանն աստուածային կը համարի. Խաթիբ թերեւ վերջին ճիգ մ'ալ կընէ Պապին հետ հաշտուելու. Պ. Ս. է. ճեցցի, որոյ անունն արդէն ծանօթ է անցեալ տարի Հոմ երթալուն և ձեռնարկուանքն եւ գառնալուն ատ թիւն, գարձեալ խաթիբն կառավարութեան կողմէն Հոմ պիտի երթայ եղեր. Այսինքն այս անգամ պիտի յաճուի թէ ոչ. Ենցեալ տարուան երկու մեծ գրգռութիւններն այս տարի վերջած են. Խաթիբ այս տարի իւր միտքները կատարեալորէն ետեւ, բայցապա զբաւնաւ երկրորդ թղթաւութիւնը ըրաւ իրենց թեմերը դաւաճալու, ասկէջ դատ Խաթիբը հետ միացած նախկին պապական պարտուց դուռնայն ընդունեց. Պ. Ս. է. ճեցցի՝ այս խնդիրներէն առաջինը կարգի դնելու համար Հոմ դաճած էր անցեալ տարի, բայց այս անգամ ինչ պաշտօնով կերթայ ճիշտիւ չի գիտուիր, ասկէջ յայտնի է որ իր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ Ս. Պապն Խաթիբը հետ հաշտեցնելը. Տեսնենք թէ այս անգամ ալ իմառնելը պատասխանը « ո՛չ կարեօք ոչ » պիտի ըլլա՞նք:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ա Գ Ն Է Ս ԿԱՍՏ

ՓՈՒՔՐԻԿ ՎԻՆԱՆԱՐ ԱՂՋԻԿԸ
Վ Է Պ

Թարգմանեալ ի գաղղիերենէ
ՕՐԻՈՐԻ ԼԻՒՍԻ՝ ՊԱՆԱՍՏԵԱՆ

Ձմրանիս 1866

Գործեր կան՝ որք հարեանցի նա. յոյներուն աչքին ոչինչ բաներ կերելն, սակայն ուշադիր դիտող մը կրնայ անոնց մէջ այնպիսի հրաշալիք նկատել, որոց վրայ հասարակ նայուածք մը նայն ազգեցութիւնը չ'զգար. Տերեւի մ'անհոմը, դարձը խոտի մը բողբոջմը, հոգի մը հնչելը, առուակի մը կարկաշու, թռչնոյ մը դալլայելը, երգի մը գեղեցեղանքը, ձայն մը, բառ մը, բազմապիսեան մը բանաստեղծին երեւակայութեան կը խօսին, մինչդեռ հասարակ մարդ մ'անոնցմէ բան մը չ'հասկընար:

Երբ թէ որ անխօս բնութեան մէկ

երեւոյթն այնչափ մեծ ազդեցութիւն կուենայ, որչափ ուրեմն մարդոց աւանդն աշխարհացոյց կարողութեան՝ այն է մտայն գերեցելի ծնունդները մարդոց վրայ մեծ տպաւորութիւն ունենալու սահմանաւ են. Հասարակ մարդ մը մտանքի մը մէջ թուղթ և գիր կը տեսնէ, թերեւ եթէ հեգեղ գիտէ՝ կարենայ նաև անիէ քանի մը տող ընթերցուլ. սակայն երբ զայն իրապէս հասկըցող կը կարգայ, ի՞նչ հաճոյք և զուարճութիւն չ'զգար. Ազգայական կոթորեցութեան վրայ՝ մեք միայն թուլ չունենալու և անասուններու բիրտ քանդակներ կը տեսնենք, սակայն գիտուն մ'այն նշանադրերէն երեւուած քառասուն դար առաջ անցած դիպաց պատմութիւնները կը հանէ:

Ահա փորձիկ վէպի մը թարգմանութիւնը՝ օրիորդի մը գրէն ելած, զոր արհամարհոտ ուսումնականք թերեւ փանաթի դուռած մը, գրիչ վարժեցնող համարակի փորձ մը պարտապա մեքն անցնելու միջոց մը, ի՞նչ գիտեմք ուրեմն նաև կանայք ունայնասիրու-

թեամբ գրական պարծանք մ'ստանալու անմեղ ջանք մը համարին. Ուսումնականի մ'ալ միտքը շատ անգամ հասարակ մարդ մը վար չ'կտար, շատ ընթերցման տաղանդը զայն կը ձանձրացնէ, մանր մեկը գրուածներն աչքին փանաթի կերելն, գրականութեան հսկայնը՝ մեծ մատենադրներն ու բանաստեղծներն անոր բաւական են, օրիորդի մը խօսքը՝ կըլլայ փէ՛հ, օրիորդները սիրահարութեան տէր են, անոնց համար ի՞նչ պէտք է գրականութիւն. Սիւթէ՛ Վաթիկան ալ՝ որ մեծամեծ տաղանդներով մեծ սխալներէ ալ ազատ չէր, չէ՛ր հեգեղն տիկին Սիւթէյը, և երբ որ մը անուանի մատենադրութիւն անոր կը հարցնէր թէ սիւ կրնար նախամեծար կը համարուի՞ր պատասխաններ թէ շատ զաւակ բերողը, պատասխան մը՝ որ տիկին Սիւթէյը անկախութեան բոլորովն հակառակ էր, ուստի և քանի զնայ Վաթիկանի վրայէն իր համարումը վերցուցի և անիէ ետեւ մեծ աշխարհական բան մեծ մատենադրութիւն չ'կրնար միտեցնել հետ հաշտուիլ. Ոչ ապաքէն հայ ու-

սումնական մ'ալ, որուն՝ կը յանդգնինք բեւելու, թերեւ մեր գիրտահաւան հասարակութեան մէջն շատերն աւելի համարում ընծայած են քան քոր իր դործերն արժանի կրնեն, ասիէ գրի մը տարի առաջ հրատարակած վաղամեծ թիւ թերթին մէջ խիստ անգթաբար կը քննադատէր հայ խմբագրութիւն մը, և խրատ կուտար որ զրիչը ձգէ և ասեղն առնու:

Մեք՝ առանց մեծ բանադատ և ուսումնական մ'ըլլալու, և առանց որ համարհոտ քննադատութեան մը թեկնաճելու, կը համարձակինք՝ գովաստից արժանի գործ մը, որչափ որ խոնարհ երեւոյթ ալ ունենայ՝ գրուածտը. Մանուկի ալ դարձեալ մէջ համեմատութիւն կը ծածկուի. բայց, ո՛հ, ոտնահար չ'ըլլանք անոր, փասն զի երկիրը ծածկող ծաղիկներուն շատը կը գերապանցէ:

Եսիէ գատ, ժամն եկած չէ՞ արդեօք որ գեղեցիկ սեռին ալ իրաւունքը ձանդուի. Երգարեւ անական հանձաւոր կորովի յատկութիւններ ունի, աշ-

Էլի հայ տղայոց, և անկէ կրնան երևել ուսեալ անհասներ: Այս քի ծնողաց կը հարկադրել իւր զաւակը հեռաւոր երկիրներ զընելու և կանոնաւոր ուսում փնտռելու: աղքատ դասին մէջ գտնուած ընդունակ և ուղիւ տղայք ալ հոն կրնան բարգաւաճիլ՝ երբ մեր առաջարկած ուսումնարանը խիստ ընտիր եղանակաւ աւանդէ շահաւետ զիւսումը թիւններ:

Թարգմանիչ դպրոցներն այն ատեն այդ ուսումնարանին նախակրթարաններ կըլլան, ուր տղայք մինչև իրենց 15րդ տարին նախնական ծանօթութիւններ առնելէ ետեւ հոն կը փոխադրուին ուսմանը քիւններ:

Թարգմանիչ դպրոցներ ըսելով աչքիս առջև կը ներկայանայ անոնց կարեկցութեան արժանի վիճակը: արդարեւ առ ի չգողէ մեր երեւակայած ուսումնարանին կարծէ որ գոնէ քիչ մը անոնց ուշադրութիւն ըլլայ:

Մայրաքաղաքի մէջ քանի՜ թագական դպրոց՝ այնչափ ալ եղանակ (մեթոտ) կայ, կամ լաւ ևս քանի՜ ուսուցիչ՝ այնչափ ալ եղանակ: Աւսուցչաց թիւըն առհասարակ չկրնար դուրսի, վասն զի այսօրուան համար կը վաղը գուցէ դաստիարակ մը տեսնեմք:

Բայց մեր գանգաւոր ոչ միայն եղանակաց տարբերութեան վրայ է, այլ մանաւանդ անոնց գէշութեան վրայ:

Ինչ տողակալն աշխատութիւն չարեկի կամ Սարգիսի պէս գրոյց հաշուաւորայ ընթերցումը տղուն մը համար, որոյ միտքը փոխանակ հրահանգի վերջանութեամբ զուարճանալ և զարգանալու, խրթին և ցամաք բառերով կը խճողի: Ինչ ունայն աշխատութիւն պատանւոյ մը՝ ճարտասանութեան դասերուն պատասխանելու համար, երեւելի մարգցոյ կամ սուրբուն և մարտիրոսներու վրայ ներքոյնը շարագընէ, բառերու և բացադանութիւններու շեղակոյտ մը պատրաստել:

Քանի՜ քանի երջանիկ ծնունդներ, տաղանդաւոր ուղեղներ, որոնք աղէկ եղանակի մը շնորհիւ մեծագոյն կրնային բեղմնավորել, հասարակ և բռնադատուած մոլոր կը մնան: Պէշ եղանակ մը տղոց միտքը կը խոչանդուի, կը հաշմէ: փորձապետներն ու պատուէրներն իրենց եղանակին պակասաւորութիւնը ծանօտաւ կարողութիւն չունին, և՛ տղուն վրայ խնայաբար զոր պարտութիւն մը կընեն թիւններ և բնութիւնը:

Պ. Տիւրքի՝ Պարզեղի հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայն իւր մէկ ատենարանութեան մէջ այս գաղափարը խիստ աղէկ կը բացատրէ:

« Տղայոց մեծ մասը, կըսէ, դըպ-

րոցներու մէջ ժամանակ կը կորսնցընեն, տանիք իրենց պէտք չեղած ուսանելով, ամենք ալ իրենց պէտք չեղած ուսանելէ զերեւելով: ասիկայ ինչ թիւնն պակասութիւնն է, վասն զի թիւնը կարծուածէն աւելի աշխատակիւ է, այլ դաստիարակութեան կամ մեթոտի պակասութիւնն է: օգտից տարբերելն անմիջակ հողերու մէջ պահուած են, և միայն ճարտար ձեռք մը կը գտնուի առաջ պատուներ բերելու համար: »

Աւսուցչաց ընտրութեան մէջ դիտելու բան մը կայ: այլ է զիտնալը՝ այլ է ուսուցչանելը: Ըստ այսմ շատ գիտնական դասաւանդ մը այնչափ հարկաւոր չէ աշակերտներու՝ որչափ ուսուցչանելու արհեստն ունեցող մէկը: դասաւանդութիւնը իրօք մեծ արհեստ մ'է, և պէտք է աղայքը այդ արհեստն ունեցող մարդուն յանձնել:

Մեր թարգմանիչ դպրոցներուն մէջ դործածուած եղանակները տղուն միտքը կը խոչանդուեն ըսիք: բայց տղայոց կրած մեծաւոր միջակ այս չէ: Թարգմանիչ դպրոցներու մէջ ուրիշ աւելի մեծաւոր կար բան մ'ալ կայ, որուն դարմանը ընկերութիւններու կենաց համար անհրաժեշտ է: Ասիկայ զեղծ բարոյականի արտաքին է: տարախորիկ արտաքին տղայք թարգմանիչ դպրոցներէն առնելով դուրս կ'ելեն:

Ասոր պատճառն դէշ ընկերներն են, բայց գլխաւոր պատճառն ուսումնական եղանակն է: Եթէ տղայոց վրայ հսկողը վարպետ տաք մը ըլլայ, կամ եթէ դպրոցին տեսչութիւնը մանկուոյն դաստիարակութեան տարբերներն ըմբռնող և դպրոցական կենաց գեղծումներ, ծանցող անձինք ըլլան, այս անպատեհութիւնները տեղի չեն ունենար:

Բայց ուսումնական կամ անհատական խիստ գերադասող պարտք մը ունին կատարելը, պարտք մը՝ զոր շատերը չեն հասկըցած: այդ պարտքն է տղայոց սրբութիւնը կրթել և ընկերին սիրով պատասխանել: Աղքատ խարուած կըլլայ եթէ յոյսը իւր մանկուոյն վրայ գնէ և ամեն բանէ յառաջ տար հոգ չառնի:

Աւր պիտի պատրաստուին բարի քաղաքացիներ: Եթէ միայն հայրենասէրներ, եթէ ոչ դպրոցներու մէջ: Ինչ շահ չկունենան լոկ գիտութիւնը և ուսմանը՝ եթէ չէ սովորած երկրասարգը ընկերին հետ սիրով վարուիլ և անոր ու իւր արժանիքը ծանօնել:

Երբեմն Աւսումնական ժողով մը կար, որոյ պաշտօնն անշուշտ ասոնց հոգ տանել էր: սակայն ցաւելով տեսնելով որ այս կարևոր պէտքերուն չէ կըրգաւ ամենին պատասխանել, չէ մնալ կը լսեն որ վերաբնեւալ Սահ-

մանագրութիւնը քանի մը ժողովներու հետ Աւսումնական ժողովն ալ լուծելով՝ ընդհանուր ուսումնական մը պիտի սահմանէ: Տեսնենք ո՞վ պիտի կանգնի այդ փափուկ պաշտօնին: փարձապէս մը, ուսումնական մը, և կ'ընդգայ: կ'սին մը: Եւ ո՞վ որ ըլլայ, իրայն պէտք է որ այդ պաշտօնին մասը գըն ընտրուի:

Մ. Ն. ՆՈՐԻԿԵԱՆ

Իւրոյայն քաղաքակրթեալ երկիրներուն մէջ սովորութիւն է որ հասարակայն հաստատութեանց թէ՛ արտաքին և թէ՛ ներքին վիճակին վրայ պարտաւոր տեղեկութիւններ կը հրատարակուին, մինչև անգամ մասնաւոր լրագիրներ կան, որք այն հաստատութեանց իւրաքանչիւրին վրայ շարաթաղան կամ ամսական տեղեկութիւններ կուտան: Իսկ մեր ազգին մէջ թէպէտ հիւանդանոց մ'ունինք, որոյ նիւթական վիճակին վրայ մերթ ընդ մերթ տեղեկութիւններ կը հրատարակուին, սակայն ներքին վիճակին վրայ մինչև հիմա վիճակագրական տեղեկութիւններ հրատարակուած չեն: Այս պակասը լրջնելու համար մեծաբոյ Տոքթոր Պարուստեան հայազգի բժիշկը՝ որ Ս. Փրկչի հիւանդանոցին մէջ պատասպարեալ հիւանդները դարմանելու պաշտօնն առած է իր վրայ, կը խոստանայ ամսօրեայ տեղեկութիւններ հաղորդել հիւանդանոցի ներքին վիճակին, այն է հիւանդացի թուոյն, տեսակին, բժշկելոյ և մեռելոյ թիւըն և այլն վրայ: Այսպիսի վիճակագրական տեղեկութեան մը կարևորութիւնը մեզ ալ մեծաբոյ տոքթորին հետ ծանօտելով, կը փութանք հրատարակել հետեւեալը՝ որ նոյն մեր ամսոյ մէջ ազգային հիւանդանոցին մէջ դարմանուած հիւանդներէն մեռնողներուն ու առողջացողներուն թիւը կը ծանուցանէ: Մեռնողներուն թիւն է 6 այր, որոց 2ը անդամալոյծ, մէկը հարկուր տասը տարեկան խորին ծերունի մը, 2ը թիֆոյէ, և մէկ ծեր մ'ալ լեարգի անբուժելի հիւանդութեամբ: Իսկ բժշկուածներն են 23 հոգի, որոց 11ը անկողին պառկած հիւանդներ, մնացեալ 12ն ալ առիկ վրայ թիւթի հիւանդներ:

Արեւելի Սուրբատեան մեծագոյն տիւ Արարկեալ աղային վախճանումն ու մեծահանգէս յուզարկաւորութեամբ Պատրդեղի եկեղեցւոյն լսելին մէջ թաղումն արդէն համառօտիւ ծանուցած ենք:

Այս անգամ արժան կը համարենք հանգուցելոյն մէկ քանի բարեպաշտական և ազգօգուտ գործերը յիշել, որոց վրայ տեղեկութիւն տուած ենք հաւատարիմ աղբիւրներէ:

Հանգուցեալ Արարկեալ աղան՝ Պատրդեղի Ս. Թագաւոր եկեղեցին իր արդեամբը շինելէ դատ, վերջին ժամանակներս ալ տեղւոյն աղջիկ մանկանց կրթութեան համար ընդարձակ քարուկիր վարժարան մը կառուցանել սկսած էր, որ աւարտելու վրայ է, և անոր ներքին բարեկարգութիւնն ու զարգացումն ապահովելու համար ալ յատուկ եկամուտներ կապած էր, որպէս զի դաստուաց ամառաններն և ուրիշ ծախքերը կանոնաւորապէս հոգացուին:

Այս բարեպաշտական և ազգօգուտ առատաձեռնութիւններէն դատ ուրիշ հրապարակային և մարդասիրական գործեր ալ ըրած է, որոց մէջ յիշատակի արժանի է Արարկեալաւոր Քիչնա հանգին մէջն անցած Լիւրա գետին վրայ շինուած հոյակապ քարուկիր կամուրջը, որ իր անունն օրհնել տուող յիշատակ մ'է, ըստ որում այս կամուրջը շինուելէն առաջ ամեն տարի քանի մը հոգի կը կորսուէր այն գետին մէջ:

Աղքատաց և կարօտելոց ալ միշտ բաց էր իւր քսակը: Բաղմաթիւ օգնութիւններ ըրած էր իւր կենդանութեան ժամանակ, և փախճանէն ետեւ ալ իր բարեկրօնակ ուրիշքն առաւ ու զորմութիւն լսելեցին աղքատաց:

Այս զանազան բարեգործութիւններով և մանաւանդ մեծամեծ առատաձեռնութիւններով՝ որք հազուադէպ են ազգիս ներկայ ժամանակին մէջ, հանգուցեալ Սուրբատեան Արարկեալ աղան ազգային երեւելի անձանց կարգը դասուելու արժանի եղած է:

Իր կենաց վերջին օրերուն մէջ իր բոլոր հոգն ու մտածութիւնը բարեգործութեանց նուիրած էր, և մինչև դեռ մէկ կողմանէ իր երկարատեւ հիւանդութեան մահճին մէջ անտղք օրհասին տոնաձայնը կը լսէր, միւս կողմանէ Պատրդեղի աղջկանց վարժարանին շինութեան և անոր ապագային ապահովութեան հոգերով կը զբաղէր: Սերտապէս նոյն 22 երեքարթի օրը մահանալուն կըրէր Եօթնաստուկ հասակին մէջ քրիստոնէական մահաւամբ:

Այս յուսմանք որ հանգուցելոյն արժանաւորանք ուրիշքը՝ հօրերուն բարեպաշտական և ազգասիրական գործոց յիշատակը բեղմնաւորելով առաւել ընտիր ու օգտակար անգամներ կը հանգատանան ազգիս:

Ուր կրնանք գտնել հիմա այն ատենու վեհանախութիւնն ու փառք գործերը, որոնք այնչափ գեղեցիկ կըլլային նկարագրած է Պ. Հալաւմ անգղիացի մեծանուն պատմագիրն իր Միջին դարուց պատմութեան մէջ:

Ամեն աւատական իշխան իր բերքն ու շրջակայները ստրուկներն ունէր, որք իր հողերը կը մշակէին, և փոխաբէն անոր պաշտպանութիւնը կը վայելէին կամ անոր հրամանատարութեամբ պատերազմի կըրթային: Թշնամանքն արեւմուր կը լուծուէր: պատմուոյ պահպանութիւնն ամեն բանէ առաջ կանգնէր, և փառութիւնն ու խոստանքներն արարութիւնը մահաւանդ ալ շատ աւելի մեծ չարիք կը համարուէին:

Բայց այն բերդակալ իշխաններուն մէջ կ'ընկերներ անպակաս էին, և երբեմն նոր երկիրներ ձեռք բերելու ազահու թեթեմբ, երբեմն թշնամանք մը պատժելու փեշխուրութեամբ, շատ անգամ ալ գեղեցիկ կին մը ձեռք ձգելու կըրթիւր վառեալ իրարու գէմ աւերելու շահաւորներ ու պատերազմներ կը յարու-

ցանէին: Այն ատեն վաճ յաղթութեան, փառք գեղեցիկ միայն իր նախահարք բերքը հիմնադրատեղ և իր երկիրներն աւելի լաւ կըլլային, այլ և շատ անգամ իր աւանդին ու գաւառներն ալ յաղթական ձիւղի մը ծանկը կանցնէին: Այսպէս ալ յիւսցանութիւնն ունէին, և ինչպէս յաջողութեան մէջ առաքելութեամբ կը փայլէին, ձախորդութեան մէջ ալ իրենց սեռին տկարութեանէն վեր կը լարձարանային:

Ասոց գեղեցիկ օրինակները կրնան յիշուիլ փոքրիկ Ալեքսանդր աղջկան վէպը: Թեօփիստոս տիկինն իւր Լաթիւնա աղջկան հետ Հօլմ-Ուոլի բերդին մէջ թշնամի ասպետի մը ձեռքը իյնայ, որ անոր գեղեցիկութեան տարփալով՝ գոյժ կը հասցընէ թէ ամուսնիը պատերազմին մէջ մեռած է, և զայն իրեն կին առնուլ կուզէ: Թեփիստոս գիշերայն կը փախչի և տարինելով Ալեքսանդրին մէկ անկիւնի վերջին խեղճութեան մէջ կ'ապրի մինչև որ վերջապէս իւր ամուսնիը կը գտնէ: Հրաշալի՜ գիւտ: Թեփիստոս վին նուագել գի-

տէ, և իր աղջկան ալ սովեցուցած ըլլալով, մինչդեռ նա իւր բեկեալ և տառապալ մօրը պատառ մը հաց գտնելու համար կը նուագէր, իր հայրը զբուռնաւ ալ պատճառ կըլլայ և իր թըշուտութիւնը յանկարծ երջանկութեան կը փոխուի: Ահա վէպին փախճանը: պատուէ հայրը և մայրը և երկար տարիներ պիտի ապրին:

Օրիորդ Լիւսիի աշխատութեան որչափ գովեստ ալ տանք շատ չենք համարի: Իր գործը նախաշաւի մ'է որ անկէ ընտիր և լաւագոյն հետեւողներ կը խոստանայ: Բնականաբար մէջ ապրիսի վէպերու տարածումը նոյն խի բաւոյականութեան տարածումն է: Մարգրտ այնպիսի պարզ և գեղեցիկ նկարագիրներ կարգաւոր՝ լաւագոյն ըլլալ կ'զգայ: Առաջին անգամ օսկի անսնող հովիւը՝ որ կը կարծէ թէ մարդս խենդեցած ըլլալու է որպէս զի երկու ու խար տայ այն փոքրիկ դրամին փոխարէն, բնական անբժու թեան ճաշարհի տիւ պար մ'է, որուն վրայ խորհող ամենէն կարծաւորտ արծաթասէրն ալ վայր-

կան մը կրնայ զգալ թէ մարդուս շինծու պիտոյքը զինքն ինչ չարարանաց ենթարկած չեն:

Ահա՛ որ մեր ազգին մէջ ընթերցատիրութիւնը պէտք եղածին չափ տալաւ ծաւալած չէ: Օրոգրիկներն ընթերցատիրութիւն և դաստիարակութիւն կը քարոզեն միշտ, բայց ո՞վ մը տիկ կընէ: Մինչև հիմա գրականութիւնը մեր մէջ լաւ վարձարուած չէ: երանի՜ թէ գեղեցիկ սեռին ձեռքէն ելած գրութեանն առաւել ընդունելութիւն գտնէին, ինչպէս որ մեզ յուսար կը թուի: Այս կը մտաւորեն ահա ի բոլոր արտէ, և կը փափաքեն որ գեղեցիկ սեռն ալ ազգային յառաջդիմութեան մէջ իր արժանաւոր դերքէն ետ չմտայ:

4. ՊՕԼԻՍ ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆ